

Hak ve Özgürlüklere Saygı Değerini Kazandırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenlerince Yapılan Etkinlikler

Activities Carried Out By Social Science Teachers For Helping Students To Gain Value Of Respect To Rights and Freedom

Salih AKYILDIZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Trabzon

Makalenin Geliş Tarihi: 08.04.2015

Yayına Kabul Tarihi: 14.07.2015

Özet

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmaya yönelik düzenledikleri öğretim etkinliklerinin öğretmenlerin görüşlerine göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir. Araştırma verileri, mülakat yoluyla, Trabzon il merkezindeki okullarda görev yapan 17 sosyal bilgiler öğretmeninden elde edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerinin öğretim programında yer almasını oldukça olumlu buldukları; hak ve özgürlüklere saygı değerinin kazandırılmasına yönelik daha çok geleneksel yöntemleri tercih ettikleri; ölçme yöntemleri olarak, gözlem tekniği ve akran değerlendirmenin yanında, geleneksel ölçme yöntemlerine daha çok yer verdikleri; hak ve özgürlüklere saygı değerinin kazandırılmasında okul, aile, medya ve çevreden kaynaklanan bir takım sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır. Araştırma bulgularından hareketle çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Sosyal bilgiler, hak ve özgürlüklere saygı, değer öğretimi, sosyal bilgiler öğretmeni*

Abstract

In this study, it is aimed to identify social science teachers' activities about helping students to gain the value respect for the rights and freedom through the views of teachers. In the study qualitative research approach was preferred. Data were collected from 17 social science teachers who work in Trabzon city through interviews. Descriptive analysis method was employed for data analysis. Results of the study show that social science teachers approve the inclusion of the value of respect for the rights and freedoms in the curriculum; they mostly use traditional teaching methods in helping students to gain value of respecting to rights and freedom; again mostly they employ traditional assessment methods besides observation and peer-evaluation. It is understood that teachers face some problems those derive from school, parents, media and environment when they teach rights and freedom. At the end, some recommendations were made on the basis of findings of the research.

Keywords: *Social sciences, respect to rights and freedoms, teaching values, activity, teacher.*

1. Giriş

İnsan haklarının korunabilmesi ve savunabilmesi için, öncelikle, bu haklara saygı gösterme yollarının öğretilmesi gerekir. Bu yönde verilecek bir eğitim, uzun dönemde, insan haklarıyla ilgili ihlallerin önlenmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır. Buna ek olarak, insan hakları eğitimi, bireylere değer verilen ve saygı gösterilen, adaletli bir toplumun kurulmasında önemli bir yatırım olacaktır (UNESCO, 2000). Bu nedenle, dünyada, insan hak ve özgürlüklerine saygı duyulması ve bunun davranış haline getirebilmesi için insan hakları eğitimine yönelik çalışmalara önem verilmektedir. Uluslararası düzeyde imzalanan birçok bildirge, tavsiye ve kararlarda insan hakları eğitimine yer verilmekte, üye devletlerden, hak ve özgürlüklere saygının eğitim ve öğretim yoluyla bireylere kazandırılması istenmektedir.

Avrupa Birliği'ne aday ülke konumunda olan Türkiye, bir yandan milli değerlere uygun bireyler yetiştirirken, diğer yandan küresel değerleri eğitim programlarına yerleştirerek, eğitim yoluyla, entegrasyon sürecine katkı sağlayacak adımlar atmaya hedeflemektedir. Bu amaçla, Milli Eğitim Bakanlığı, 2004-2006 yılında gerçekleştirilen program değişikliği ile Sosyal bilgiler 5. sınıf programı kapsamında "haklarımı öğreniyorum" ünitesine yer verilmiş, Sosyal bilgiler 6-7. sınıf öğretim programı kapsamında da "hak ve özgürlüklere saygı" değeri doğrudan verilecek değerler arasına alınmıştır. Demokratik değerlerle donanmış, haklarını ve sorumluluklarını bilen ve insan haklarına saygılı vatandaşlar yetiştirmek sosyal bilgiler programının temel vizyonu olarak kabul edilmiştir (MEB, 2005).

Diğer yandan, demokratik kavram ve değerlerle ilgili uygulamada ortaya çıkan aksaklıkların, Türkiye'de demokrasi eğitiminde doğru ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin seçilmediğini akla getirmektedir (Ermiş & Ermiş, 1999). Yapılan araştırmalar, öğretmenlerin yeni yöntem ve teknikleri pek kullanmadıklarını ortaya koymaktadır (Kan, 2006). Örneğin, Bayram (2012) tarafında yapılan bir araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, en çok klasik ölçme ve değerlendirme tekniklerini tercih ettikleri; alternatif teknikler arasında yer alan proje, performans değerlendirme, portfolyoyu sıklıkla kullanmadıkları anlaşılmıştır. Yıldırım (2010)'ın çalışmasında, öğretmenlerin, alternatif değerlendirme yaklaşımlarının kullanılması konusunda istekli oldukları, ancak bu yaklaşımları programda beklendiği şekliyle uygulayamadıkları ortaya çıkmıştır. Adanalı ve Doğanay (2010), öğretmenlerinin, 5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde, hem alternatif değerlendirme yöntemlerini hem de geleneksel yöntemleri birlikte kullandıklarını ancak geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerine daha çok yöneldiklerini tespit etmişlerdir. Akdemir (2012) araştırmasında, değerlerin kazanılıp kazanılmadığını, öğretmenlerin daha çok gözlem yaparak değerlendirdiklerini saptamıştır.

Öte yandan araştırmacılar, sosyal bilgiler dersine karşı genel olarak olumsuz bir tutumun olduğuna, yeni yöntem ve teknikler kullanılarak bu olumsuz tutumu değiştirmenin mümkün olabileceğine işaret etmişlerdir (Kan, 2006; Öztürk & Baysal 1999; Balcı, 2008; Kaymakçı, 2010; İbrahimoglu, 2010; Kartal, 2009).

Demirbolat (2000), etkin bir öğrenme ortamı için, öğretmenlerin öğrencileri kararlara katma, sorumluluk verme ve hak arama yollarını açık tutmaları gerektiğini ileri sürmektedir. Aytekin (2000), hak ve özgürlüklere saygılı olmayı, öğrencilerin özgürlükleri yaşayarak öğrenecekleri ortamlar oluşturmayı sınıf yönetiminde ideal öğretmen davranışları olarak göstermektedir. Demokratik toplumla ilgili rolleri yerine getiren öğretmen ise, öğrenci ve öğretmen etkileşiminin kalitesine, demokratik, özgürlükçü, işbirliğine dayalı bir sınıf yapısı oluşturmaya, bireyselliğe ve bireysel gelişmeye özen gösterir (Alt-richter ve Elliot, 2000; Akt., Demirbolat, 2009: 85).

Sosyal bilgiler programında yer verilen hak ve özgürlüklere saygı değerinin uygulamada nasıl öğretildiği, hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı ve bu değerın öğretiminde ne tür sorunlarla karşılaşıldığı önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğulcu toplumlarda, farklı değerlere sahip insanlar arasında hoşgörü ve saygının geliştirilebilmesi o toplumlarda verilen eğitimin niteliğine bağlıdır. İnsan hakları eğitiminin başarıya ulaşmasında okul ve sınıf ortamı, öğretmen ve yönetici davranışları başta gelen önemli belirleyicilerdir. Bu bağlamda, öğretmenlerin insan hakları eğitimine ilişkin olumlu tutumlara sahip olmaları ile insan hakları eğitiminin okullarda uygulamaya geçirilmesi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır (Kepenekçi, 1999a: 214).

Bu kapsamda, hak ve özgürlüklere saygı değerinin öğrencilere kazandırılması amacıyla, öğretmenlerin okullarda yaptıkları çalışmaların incelenmesi ve buna yönelik öneriler geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmaya yönelik yaptıkları öğretim etkinliklerini belirlemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1.Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerinin okul ortamında kazandırılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2.Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırılmasına yönelik kullandıkları yöntem ve teknikler nelerdir?
- 3.Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerlerini kazandırırken yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- 4.Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerlerinin daha etkili bir biçimde kazandırılabilmesi için önerileri nelerdir?

2. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı ve nitel araştırma desenlerinden özel durum yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal

ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 39).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Trabzon il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan ve 6. Sınıf Sosyal Bilgiler derslerine giren toplam 17 öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubu nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkmış amaçlı örnekleme yöntemi çeşitlerinden olan ölçüt örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 112). Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenlerin belirlenmesinde öğretmenlerin ilköğretim 6. Sınıf sosyal bilgiler dersine girmiş olmaları ve bu araştırma için yapılan görüşmeye gönüllü katılmaları ölçüt olarak alınmıştır. Araştırmaya katılanların 8’i bayan; 9’u erkektir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, 9’u Tarih; 5’i Sosyal Bilgiler; 3’ü Coğrafya alanlarından mezundur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler nitel araştırmalarda en çok kullanılan yöntemlerden biri olan görüşme yöntemi (Yıldırım & Şimşek, 2011: 89) ile toplanmıştır. Görüşme yönteminde insanların düşünce ve davranışlarını yönlendiren etkenlerin neler olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılır. Araştırılan kişilere kısmi esneklik vererek soruların yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına izin verme (Ekiz, 1999) özelliğine sahip olması nedeniyle de görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Veri toplama aracı, ilgili literatür taranarak hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formunun amaca ne derece hizmet ettiği anlaşılabilmesi için alan uzmanı üç öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda bir soru görüşme benzer başka bir soru olduğu için formundan çıkarılmış ve bir soru ile ilgili de düzeltme işlemi yapılmıştır. Daha sonra soruların açık ve anlaşılır olup olmadığını belirlemek amacıyla 4 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşme sonucunda soruların açık ve anlaşılır olduğu anlaşılmıştır. Bu görüşme ve yapılan düzeltmeler sonucunda veri toplama aracının istenilen verileri sağlamada geçerli olduğu kanısına varılmıştır.

Görüşme formu, kişisel bilgiler bölümü ve öğretmenlerin “Hak ve özgürlüklere saygı” değerinin okul ortamında kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalarla ilgili düşüncelerini belirlemeye yönelik 4 açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Yüz yüze yapılan görüşmeler her bir katılımcı için ortalama 30 dakika sürmüştür. Araştırma sürecinde veriler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde nitel araştırma yönteminin içinde yer alan, betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak ama-

cıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım & Şimşek, 2011: 224).

Tabloların alt kısmında katılımcı öğretmenlerin her bir soruya ilişkin ortak görüşlerini yansıtan örnek öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Araştırma etiği çerçevesinde katılımcıların isimleri kullanılmamış, öğretmenlerin gerçek isimleri yerine Ö₁, Ö₂... gibi kodlamalar yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo halinde sunulmuş ve bu verileri destekleyen mülakat kayıtlarından alıntılar yapılmıştır (Ekiz 2009). Yapılan analizler literatürle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlerin, Sosyal bilgiler dersinde “Hak ve özgürlüklere saygı değerinin okul ortamında kazandırılmasına ilişkin görüşleriniz nelerdir? sorusuna verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. “Hak ve Özgürlüklere Saygı” Değerinin Okul Ortamında Kazandırılmasına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

Görüşler	f
Hak ve Özgürlüklere saygı değerinin programda yer alması olumlu görüyorum.	15
Demokratik bir toplumun oluşturulmasına katkı sağlar.	6
Toplum ve okul kurallarına uyumda olumlu etkide bulunur.	4
Hak ve özgürlüklere saygı en doğru ve en iyi şekilde okulda öğrenilir	3
Öğrenciler farklıklara saygı duymayı öğrenir	3
Haklar bilinirse hak aramada, farklı yolları değil, hukuk yolu tercih edilir.	2
Toplumda şiddet azalır, suç oranları düşer	2
Bir arada yaşama ve birbirine saygılı olmayı öğrenir.	1
Öğrencilerde özgüven gelişir.	1
İletişim sorunlarını ve çatışmayı önler	1
Toplam	38

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden 15’i hak ve özgürlüklere saygı değerinin programda yer almasını olumlu bulmuşlardır. Katılımcı öğretmenler, hak ve özgürlüklere saygı değerinin okul ortamında kazandırılmasının, öğrencilerin toplum ve okul kurallarına uymalarına olumlu yönde etkilerinin olacağını, farklılıklara saygı duymayı öğreneceklerini ve hak aramada hukuk yollarını tercih edeceklerini, toplumda suç oranının ve şiddetin düşmesinde etkisinin olacağını ifade etmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerinin okul ortamında kazandırılmasının demokratik bir toplumun oluşmasına katkı sağlayacağı düşüncesinde oldukları anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerinin “hak ve özgürlüklere saygı” değerinin okul ortamında kazandırıl-

masına ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Eğer çocuklar hak ve özgürlüklere saygıya yönelik bir eğitim almışlarsa farklılıklara saygı duymayı da öğrenmiş olurlar...” (Ö₉). “Bu konunun programda yer alması çok sevindirici. Hak ve özgürlüklere saygın öğrenildiği bir toplumda suç oranlarının düşeceğine, şiddetin azalacağına inanıyorum...” (Ö₈). “Biz kendimizi ifade etmekte zorlanıyoruz. Böyle yetiştik. Ancak öğrencilerimiz kendilerini her ortamda savunabiliyorlar. Hak ve özgürlükler konusunda daha bilinçli bir nesil yetişiyor. Bundan böyle yönetenler her istedikleri gibi davranamayacaklar...” (Ö₇). “Demokratik bir toplumun oluşturulabilmesi için çocuklara hak ve özgürlüklere saygı öğretilmelidir...” (Ö₃).

Öğretmenlerin, Sosyal bilgiler dersinde “Hak ve özgürlüklere saygı” değerini kazandırmaya yönelik hangi yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz? sorusuna verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Dersinde “Hak ve Özgürlüklere Saygı” Değerini Kazandırmaya Yönelik Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Görüşler	f
Soru- cevap	13
Örnek olay (güncel olay)	12
Gösteri (Görsel işitsel materyalleri kullanma)	10
Tartışma yöntemi	8
Drama	8
Anlatım yöntemi	8
Rol oynama (Canlandırma)	6
Örneklendirme (günlük hayatla ilişkilendirme)	4
Araştırma-Gezi Gözlem	2
Diyalog	2
Proje yapma	2
İşbirlikli öğrenme	1
Toplam	76

Öğretmenlerin “hak ve özgürlüklere saygı” değerini kazandırmaya yönelik kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri incelendiğinde; sırasıyla en çok soru cevap, örnek olay, gösteri, tartışma, drama, beyin fırtınası, rol oynama, yöntemlerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin ağırlıklı geleneksel yöntemleri tercih ettikleri, bunun yanında drama yöntemine de yer verdikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin, “Hak ve özgürlüklere saygı” değerini kazandırmaya yönelik kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Ben diyalog yönteminden yararlanıyorum. Bu konunun karşılıklı konuşma yoluyla daha iyi kavratılacağına inanıyorum.” (Ö₉). “Bilgi aktarımını çok tercih etmiyorum. Öğrencilerin olayları gözleyip çıkarım yapmalarını tercih ediyorum.” (Ö₈). “Anlatım yönteminin bu konuda yeterli olmadığını düşünüyorum.” (Ö₁). “Hak ve özgürlüklere saygı değerinin kazandırılması bilgiye dayalı değil, drama yöntemine dayalı olarak öğretilmesi gerekir. Örnek olaya dayanması gerekir.” (Ö₁₆).

Öğretmenlerin, Sosyal bilgiler dersinde “hak ve özgürlüklere saygı değerlerini kazanıp kazanmadıklarını değerlendirmek için kullandığımız yöntem ve materyaller nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin “Hak ve Özgürlüklere Saygı” Değerlerini Kazanıp Kazanmadıklarını Değerlendirmek İçin Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Öğretmenler	Geleneksel Ölçme Yöntemleri							Performans Ölçme Yöntemleri						
	Çoktan seçmeli sınav	Yazılı sınav	Kısa soru	Eşleştirme	Doğru- yanlış	Boşluk doldurma	İnteraktif sorular	Doğal ortamda gözlem	Örnek olay analizi	Öz değerlendirme	Akran değerlendirme	Grup değerlendirme	Mektup yazdırma	
Ö ₁	✓	✓		✓				✓						
Ö ₂	✓													
Ö ₃							✓	✓		✓	✓			
Ö ₄		✓						✓		✓				
Ö ₅								✓		✓	✓			
Ö ₆	✓							✓	✓					
Ö ₇					✓			✓	✓	✓	✓	✓		
Ö ₈								✓						
Ö ₉	✓							✓					✓	
Ö ₁₀	✓							✓						
Ö ₁₁	✓							✓	✓					
Ö ₁₂	✓							✓						
Ö ₁₃	✓							✓						
Ö ₁₄	✓							✓						
Ö ₁₅	✓							✓						
Ö ₁₆	✓					✓		✓	✓					
Ö ₁₇	✓		✓	✓		✓		✓						
Toplam	12	2	1	2	1	2	1	16	4	4	3	1	1	

Öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerini kazanıp kazanmadıklarını ölçme ve değerlendirmek için kullanılan yöntem ve materyallere ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin en çok “doğal ortamda gözlem” yaparak öğrencileri değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Buna ilaveten; çalışma kitaplarındaki etkinlikleri yapma, çalışma yaprakları kullanma, örnek olay analizi, öz değerlendirme, çoktan seçmeli test ,

akran değerlendirme, yazılı sınav, kısa soru gibi ölçme ve değerlendirme tekniklerinden de yararlandıkları görülmüştür.

Bulgulardan, katılımcı öğretmenlerin hak ve özgürlüklere saygı değerini kazanıp kazanmadıkları ile ilgili ölçme ve değerlendirme çalışmalarını doğal ortamda gözlem yaparak belirlemeye çalıştıkları, ancak bu gözlemlerle ilgili kayıt tutmadıkları anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin, öğrencilerin “hak ve özgürlüklere saygı” değerini kazanıp kazanmadıklarını değerlendirmek için kullandıkları yöntem ve materyallere ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

”Bu konuda değerlendirme yaparken gözlem tekniğini kullanıyorum. Öğrencilerin öğrendiklerini okul ve sınıf ortamında uygulayıp uygulamadıklarına bakıyorum. “ (Ö₁₅). ”Ölçme işleminde öğretim materyali kullanmada çok yeterli değilim. Daha çok gözlem yapıyorum. Kayıt altına alma, takip etme gibi işlemler yapmıyorum.” (Ö₈). “Gözlem formları, kayıt tutma ve davranışları değerlendirme formları kullanmadım. Hazır test soruları kullanıyorum.” (Ö₂). ”

Daha çok sınıf içinde ve okulun diğer ortamlarında gözlem yaparak davranışları kazanıp kazanmadıklarını ölçmeye çalışıyorum. “ (Ö₁₀)

Öğretmenlerin, Sosyal bilgiler dersinde, “Hak ve özgürlüklere saygı değerlerini kazandırırken sorun yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız bunlar nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Dersinde “Hak ve Özgürlüklere Saygı” Değerlerini Kazandırırken Sorun Yaşama Durumu

Görüşler	f	%
Sorun Yaşama Durumu		
Sorun yaşıyorum	13	76
Sorun yaşamıyorum	4	24
Toplam	17	100
Yaşanan Sorunlar		
Aile içinde uygun olmayan ortamların olması (Alkol ve bağımlılığı, geçimsizlik, şiddet, boşanma, eğitimsizlik, düşük gelir vb.)	13	27
Çevre ve medyadaki olumsuz örnekler	11	22
Verilenlerin bilgi düzeyinde kalması, davranışa dönüşmemesi	9	19
Öğretmenlerin farklı uygulamaları (sınıf yönetimi, şiddet uygulama vb.)	6	12
Öğrencilerdeki olumsuz önyargılar	5	10
Okulda demokratik olmayan yönetsel uygulamalar	4	8
Sınıfların kalabalık olması	1	2
Toplam	49	100

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırırken, genel olarak sorun yaşadıkları görülmektedir. Bunların; aile içinde uygun ortam olmaması, çevre ve medyadaki olumsuz örnekler, verilenlerin bilgi düzeyinde kalması ve davranışa dönüşmemesi, öğretmenlerin birbirinden farklı uygulamaları, öğrencilerdeki olumsuz önyargılar, okulda demokratik olmayan yönetsel uygulamalar gibi sorunlar olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin, “Hak ve özgürlüklere saygı” değerini kazandırırken sorun yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır:

”Hak ve özgürlüklere saygı konusunu davranışa dönüştürmede sorun yaşıyorum... Toplumda yaşanan, olumsuz durumlar öğrenciler tarafından sınıfa taşınıyor ve bizim anlattıklarımızın inandırıcılığı azalıyor...” (Ö₁₃). *”Öğretmenlerin farklı uygulamalarından kaynaklanan sorunlar var. Bazı öğretmenler demokrasi yok, nerede demokrasi diyorlar... Öğrenciler okulda uygun bir ortam bulamıyorlar...”* (Ö₁₄). *”Bence birinci sorun aile ve çevredir. Öğrenciler okulda öğrendiklerini aile ortamında uygulayamıyorlar. Medyanın olumsuz etkileri var. Çizgi film, diziler vb...”* (Ö₁₆). *”Öğretmenlerin birbirinden farklı uygulamaları, cezaya çok sık başvurmaları ve şiddet uygulamaları çocukların hak ve özgürlüklere saygı konusunda davranış kazanmalarını engelliyor. Öğrenciler kimi model alacaklarını bilemiyorlar...”* (Ö₁₀).

Öğretmenlerin, “Hak ve özgürlüklere saygı değerlerinin daha etkili bir biçimde kazandırılabilmesi için yapılması gerekenler konusunda somut önerileriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Dersinde “Hak ve Özgürlüklere Saygı” Değerlerini Daha Etkili Kazandırılabilmek İçin Öğretmenlerin Yaptıkları Görüş ve Öneriler

Öğretmenler	1. Okul Yönetimlerine	2. Öğretmenlere	3. Ailelere
	Okul yönetimleri okulda demokratik bir ortam oluşturmalı. Okul aile işbirliği sağlanmalı. Öğrenciler seçimle görevlendirilmeli (Okul meclisleri, kulüpler vb.) Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmeli. Dilek ve şikâyet kutuları konulmalı. Öğretmenlere yönelik iyi örnekler ve örnek materyaller hazırlanmalı. Örnek öğrenciler veya sınıf seçilmeli ve ödüllendirilmeli.	Öğretmenler rol model olmalı Hak ve özgürlüklere saygının kazandırılmasında her öğretmenin sorumlu olmalı. Uyulması gereken kurallar sınıfa asılmalı. Sınıflarda demokratik bir ortam oluşturulmalı.	Dezavantajlı ailelere yönelik eğitim verilmeli. Örnek aile uygulaması yapılmalı.
Ö ₁		✓	✓
Ö ₂		✓	✓
Ö ₃	✓		✓
Ö ₄	✓	✓	✓
Ö ₅		✓	✓
Ö ₆	✓	✓	✓
Ö ₇			✓
Ö ₈	✓	✓	✓
Ö ₉		✓	✓
Ö ₁₀	✓	✓	✓
Ö ₁₁	✓		✓
Ö ₁₂		✓	✓
Ö ₁₃	✓	✓	
Ö ₁₄		✓	✓
Ö ₁₅		✓	✓
Ö ₁₆	✓		✓

Hak ve özgürlüklere saygının kazandırılmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri (1) okul yönetimlerine, (2) öğretmenlere ve (3) ailelere olmak üzere üç başlık altında gruplandırılmıştır.

Okul yönetimlerine yönelik, okulda demokratik bir ortam oluşturulması, okul aile işbirliğinin sağlanması, öğrencilerin okul meclisleri ve kulüplere seçimle görevlendirilmesi, öğretmenlere hizmetçi eğitim verilmesi, okulun belli yerlerine dilek ve şikâyet kutularının konulması, öğretmenlere yönelik iyi örnekler ve örnek materyallerin hazırlanması, örnek öğrenciler veya sınıfların seçilmesi ve ödüllendirilmesi,

Öğretmenlere yönelik; öğretmenlerin model olması, hak ve özgürlüklere saygının kazandırılmasında her öğretmenin sorumluluk alması, uyulması gereken kuralların sınıfa asılması, sınıflarda demokratik ortamlar oluşturulması,

Ailelere yönelik olarak da, ailelere eğitim verilmesi, örnek aile uygulamalarının yapılması görüş ve önerilerinde bulunmuştur.

Öğretmenlerin, “Hak ve özgürlüklere saygı” değerini daha etkili bir biçimde kazandırabilmek için yaptıkları önerilerden bazıları şunlardır:

“Öncelikle biz öğretmenler öğrencilerimize model olmalıyız. Okul yönetimleri de öğrencilere hak ve özgürlüklerini kullanabilecekleri bir ortam sunmalıdır. Öğrencilerin okulda meclis ve kulüplerde görev almaları seçimle yapılmalıdır.” (Ö₁₃) “Bu konu sadece sosyal bilgiler öğretmenlerinin değil, okuldaki tüm öğretmenlerin derslerde takip ettikleri bir konu olmalı...” (Ö₉), “Öncelikle sorumlu çocukların ailelerinden başlanarak velilere yönelik eğitimler verilmeli... Bu konuya yönelik iyi örnekler CD'lere yüklenerek materyal olarak kullanılmak üzere okullara gönderilmeli...” (Ö₁₀). Okul yönetimleri bu seminerleri planlayabilir, çocuğunun okul içindeki davranışlarına bakılarak ayın, yılın velisi seçilebilir. Örnek öğrencilere bir gün okula sivil gelme özgürlüğü verilebilir, sinemaya, tiyatroya götürülebilir...” (Ö₅).

4. Tartışma Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, yapılan nitel veri analizi sonucunda; sosyal bilgiler öğretmenlerinin “hak ve özgürlüklere saygı” değerinin öğretim programında yer almasını ve okul ortamında kazandırılmasını oldukça olumlu buldukları, hak ve özgürlüklere saygı değerinin okul ortamında kazandırılmasının demokratik bir toplumun oluşmasına katkı sağlayacağı görüşünde oldukları anlaşılmıştır. Kepenekçi, (1999), benzer şekilde, çalışmasında, insan hakları ile ilgili verilecek bir eğitime karşı, yönetici ve öğretmenlerin, olumlu tutum taşıdıkları yönünde bulgulara ulaşmıştır.

Bunun yanı sıra öğretmenler, hak ve özgürlüklere saygı değerinin okul ortamında verilmesinin, farklılıklara saygı duymayı öğrenecekleri, hak aramada hukuki yolları kullanmayı tercih edecekleri, toplumda şiddet ve suç oranlarının düşmesine katkı sağlayacağı yönünde olumlu görüşler belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun hak ve özgürlüklere saygı değerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alması ve okul ortamında kazandırılmasını olumlu karşıladıkları ve hak ve özgürlüklere saygı değerinin öğretim programında yer almasının, toplumun demokratikleşme sürecine katkı sağlayacağı görüşünde oldukları söylenebilir. Araştırma bulgularından, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi benimsedikleri ve buna önem verdikleri sonucu çıkarılabilir.

Diğer araştırmalarda elde edilen bulgular, bu çalışmada elde edilen bu bulguları destekler niteliktedir. Örneğin, Fidan (2013) araştırmasında, öğretmenlerin Sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin çok önemli olduğu görüşünde oldukları bulgusuna ulaşmıştır. Çarıkcı & Er, (2010), öğretmen adaylarının insan hakları eğitime yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yürüttükleri çalışmada, öğretmen adaylarının insan hakları eğitime yönelik tutumlarının olumlu olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde, Karatekin ve arkadaşları (2012), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının insan hakları

eğitimine y3nelik tutumlarının y3ksek olduğunu belirlemişlerdir.

İnsan hak ve 3zg3rl3klere saygı değerinin 3đrencilere kazandırılmasının, bilgilerin ezberletilmesi şeklinde değil, okul ve sınıfta kalıcı demokratik ortamlar oluşturulmasına bağlı olduğu bilinmektedir. Bu araştırmada, Sosyal bilgiler 3đretmenlerin hak ve 3zg3rl3klere saygı değerini kazandırmaya y3nelik d3zenledikleri etkinliklerde, genellikle, soru-cevap, 3rnek olay, g3steri, tartışma, rol oynama, anlatım y3ntem ve tekniklerini tercih ettikleri; 3đrenciyi aktif yapan 3đretim y3ntemlerinden drama, beyin fırtınası, proje y3ntemlerine ise daha az yer verdikleri bulgularına ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler 3đretmenlerinin hak ve 3zg3rl3klere saygı değerini daha 3ok geleneksel y3ntemlerle kazandırmaya 3alıştıkları, 3đrenme s3recinde 3đrenciyi aktif hale getirecek y3ntemlere, daha az yer verdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, araştırmaya katılan bazı 3đretmenler, geleneksel y3ntemleri kullanarak hak ve 3zg3rl3klere saygı değerlerinin davranış haline getirilemeyeceğini de vurgulamışlardır.

Bu bulgulardan hareketle, sosyal bilgiler 3đretmenlerinin, bilgi aktaran y3ntemleri kullanarak 3đrencilerin daha 3ok bilişsel y3nlerini geliştirmeye 3alıştıkları, konuyu hak ve 3zg3rl3klere saygıdan 3ok vatandaşların g3rev ve sorumlulukları y3n3nden ele aldıkları ve daha 3ok aktarmacı bir rol 3stlendikleri s3ylenebilir. Sosyal bilgiler 3đretmenlerinin kullandıkları y3ntem ve tekniklerden hareketle değer eğitiminde daha 3ok telkin etme “doğrudan 3đretim” yaklaşımını kullandıkları sonucuna varılabilir. Diğer yandan 3đretmenlerin tutum kazandırmada geleneksel aktarmacı rollerini s3rd3rmeleri, 3đrencilerin hak ve 3zg3rl3klere saygı y3n3nde demokratik tutum ve davranışlar geliştirememesinin bir nedeni olarak g3r3lebilir.

Alanyazındaki benzer araştırmalar bu 3alışmada elde edilen bulgularla paralellik g3stermektedir. 3rneğin, Akg3l (2006)’3n araştırmasında, 3đretmenlerin Sosyal bilgiler derslerinde, en fazla soru-cevap, problem 33zme ve d3z anlatım y3ntemlerini kullandıklarını, gezi-g3zlem y3ntemini ise 3ok az tercih ettiklerini tespit edilmiştir. Ko3 (2013) araştırmasında, 3đretmenlerin drama tekniklerini ağırlıklı olarak ya da kullandıklarını ya da hi3 kullanmadıklarını belirlemiştir. Benzer araştırmalarda elde edilen bulgular da bu araştırmada ulaşılan bulguları destekler niteliktedir (Kan, 2006; Sakallı, H3rsen & 3z3ınar, 2006; Mazman, 2007; 3elikmaya & Kuş, 2009; 3zdemir, 2012)

D3zenlenen 3l3me etkinlikleri sonucunda 3n g3r3len hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı ile ilgili alınan geri bildirimlerin, 3đrenci başarısının belirlenmesi ve tasarlanan 3đretim s3recinin niteliğinin tespiti a3ısından olduk3a 3nemli olduğu bilinmektedir. Geri bildirim sağlıklı olabilmesi ise 3l3me etkinliği kapsamında kullanılan y3ntem ve tekniklere bağlıdır. Araştırma sonucunda, Sosyal bilgiler 3đretmenlerinin hak ve 3zg3rl3klere saygı değerinin kazanılıp kazanılmadığını belirlemek amacıyla daha 3ok doğal ortamda g3zlem, 3oktan se3meli sınav, 3rnek olay analizi ve 3z değerlendirme tekniklerine yer verdikleri, ancak, yaptıkları doğal g3zlemleri kayıt altına almadıkları anlaşılmıştır. Araştırma bulgularından hareketle, sosyal bilgiler 3đretmenlerinin, hak ve 3zg3rl3klere saygı değerinin kazanılıp kazanılmadığının 3l33lmesinde, daha 3ok geleneksel 3l3me

yöntemleri kullandıkları, performans odaklı değerlendirme tekniklerinin farkında oldukları ancak bu yöntemleri etkili kullanamadıkları sonucuna varılabilir.

Yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular bu araştırmada elde edilen bulguları desteklemektedir. Örneğin, Kan (2006) araştırmasında öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme sürecinde yeni yöntem ve teknikleri pek kullanmadıklarını tespit etmiştir. Bayram (2012) araştırmasında, öğretmenlerin en çok klasik ölçme ve değerlendirme tekniklerini tercih ettikleri, alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini sıklıkla kullanmadıkları yönünde bulgulara ulaşımlardır. Benzer araştırmalarda ulaşılan bulgular bu araştırmada elde edilen bulgulara destekler niteliktedir (Yıldırım, 2010; Adanalı & Doğanay, 2010; Akdemir, 2012).

Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı değerini yaşamlarına uygulamalarında bir takım güçlüklerle karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenler, yaşanan bu güçlüklerin, hak ve özgürlüklere saygı değeri kapsamında öğrenilenlerle aile, çevre ve medyada yaşananların çelişmesinden kaynaklandığını; aile içindeki sorunların yaşanmasında, ailelerin ekonomik, sosyal ve kültür düzeylerinin etkili olduğunu ileri sürmektedirler. Öcal'ın (2011) yaptığı çalışmada elde ettiği bulgu, bu çalışmada elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Öcal çalışmasında, ebeveynlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, öğrencilerin vatandaşlık haklarına yönelik tutumlarının da pozitif yönde artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında, okuldaki öğretmenlerin sınıfta birbirleriyle çelişen davranışlar göstermeleri ve okul yönetimlerinin demokratik olmayan uygulamaları sorunların bir diğer kaynağı olarak görülmektedir. Bulgular, okul dışı ortamların hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmada etkili olduğu ve kitle iletişim araçlarının değer öğretimini olumsuz yönde etkilediği yönündedir. Öğretmenler, öğrencilerin öğrendiklerini uygulamak için, okul, sınıf ve ailede uygun ortam bulamadıklarını, medyadan olumsuz etkilendiklerini, kimi model alacaklarını şaşırduklarını, bu nedenlerden dolayı kendilerinin hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmada zorlandıklarını ifade etmektedirler.

Araştırma bulgularından hareketle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin hak ve özgürlüklere saygı değerini öğrencilerde yeterince davranış haline getiremedikleri, okul, aile, çevre ve medyadan kaynaklanan bir takım sorunlar yaşadıkları sonucuna varılabilir.

Araştırmada elde edilen bu bulgu diğer araştırma sonuçları ile de desteklenmektedir. Örneğin, Fidan (2013) araştırmasında, Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi zorlaştıran toplumdaki aileden, medyadan, öğretmenden, eğitim sisteminden kaynaklı etmenler olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Baydar (2009)'ın yapmış olduğu araştırmada, öğretmenler değer öğretiminde, okul dışı etmenleri, çevreyi, programın yetersizliğini, büyüklerin örnek olamamasını, arkadaş çevresini, kalabalık sınıfları, medya ve interneti, karşılaştıkları sorunlar olarak görmüşlerdir. Akbaş (2004) ve Tokdemir (2009) yapmış oldukları çalışmalarda benzer bulgulara ulaşmışlardır.

Hak ve özgürlüklere saygı değerinin öğrencilerde davranış haline gelebilmesi için

sosyal bilgiler öğretmenleri bazı görüş ve önerilerde bulunmuşlardır. Bu görüş ve öneriler; (1) okul yönetimlerine, (2) öğretmenlere ve (3) ailelere olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri, okul yönetimlerine yönelik olarak; okulda demokratik bir ortam oluşturulması, okul aile işbirliğinin sağlanması, öğrencilerin okul meclisleri ve kulüplere seçimle görevlendirilmeleri, öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilmesi, okulun belli yerlerine dilek ve şikâyet kutularının konulması, öğretmenlere yönelik iyi örnekler ve örnek materyallerin hazırlanması, örnek öğrenciler veya sınıfların seçilmesi ve ödüllendirilmesi; şeklinde görüş ve önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlere yönelik olarak; öğretmenlerin model olması, hak ve özgürlüklere saygının kazandırılmasında her öğretmenin sorumlu davranması ve bunu sadece sosyal bilgiler öğretmenlerinin sorumluluğunda görmemesi, sınıflarda demokratik ortamların oluşturulması önerilerinde bulunmuşlardır. Ailelere yönelik ise, ailelere eğitim verilmesi ve örnek aile uygulamalarının yapılmasını önermişlerdir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına bağlı şu öneriler geliştirilmiştir.

Öğrencilerin, hak ve özgürlüklere saygı değeri ile ilgili edindikleri bilgileri, davranışa dönüştürebilmeleri önem taşımaktadır. Bu değerlerin en iyi şekilde kullanılabilmesi ve geliştirilebilmesi ise demokratik sınıf ortamlarının oluşturulmasına bağlıdır.

Hak ve özgürlüklere saygı değerinin öğrencilerde davranış haline gelebilmesi için geleneksel öğretmen merkezli aktarmacı öğretim yöntem ve teknikleri yerine, etkileşim ortamı yaratan, işbirlikli öğrenme, proje, drama gibi aktif öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilen öğrencilerin aktif olduğu, yaratıcı öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilebilir.

Hak ve özgürlüklere saygı değerinin kazandırılmasına yönelik çabalar bir dersin kapsamıyla sınırlandırılmamalı, programdaki diğer derslerden de insan hak ve özgürlüklerinin benimsenmesi ve özümsemişi yönünde yararlanılmalıdır.

Hak ve özgürlüklere saygı değerinin öğrencilerde davranış haline getirilebilmesi için okul, öğretmen, öğrenci velisi arasında işbirliğine gidilebilir. Bu işbirliğinin planlanması ve uygulanması çalışmalarını yürütmek amacıyla okul rehberlik servislerine sorumluluk verilebilir.

Duyuşsal davranışların kazandırılmasında kullanılması gereken yöntemler-teknikler ve alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri konularında öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.

Okul yönetimleri ve okuldaki her öğretmenin hak ve özgürlüklere saygı değerini kazandırmada ortak sorumluluk alması, değer eğitimi ile ilgili öğretmenlere yönelik yeni yöntem ve teknikler ile alternatif ölçme teknikleri konularında seminerler verilmesi, öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarına değer eğitimi ile ilgili konular konulması sağlanabilir.

5. Kaynakça

- Adanalı, K., ve Doğanay, A. (2010). Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminin alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1). ss. 271-292
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin dıuşşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akdemir, S. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili görüşleri ve bunların kazandırılmasına ilişkin uygulamaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- Akgül, N. İ. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullandıkları yöntemler ve karşılaşılan sorunlar (Niğde il örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi, Niğde
- Aytekin, H. (2000). Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama. (Edit: Küçükahmet, Leyla) Sınıf yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 71-80
- Balci, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bayram, H. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde alternatif ölçme değerlendirme yöntemi olarak portfolyo (öğrenci ürün) dosyası, performans ve proje görevi uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis
- Çarçıkçı, S. ve Er, K. O. (2010). Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi'nde Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutumları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt 13 Sayı 24 Aralık 2010 ss.54-69
- Çelikkaya, T., ve Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(2), 741-756.
- Demirbolat, A. (2000). Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi. (Edit: Küçükahmet, Leyla). Sınıf yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 27-48.
- Demirbolat, A. (2009). Türk ve İngiliz öğretmen adaylarının statükocu ve değişimci öğretmen rollerine yönelik eğilimleri ile ilgili bir karşılaştırma. 1. Uluslararası Avrupa Birliği Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. Uşak Üniversitesi, Uşak
- Ekiz, D. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ermış, H. ve Ermış N. (2009). Demokrasi eğitiminde drama yönteminin önemi. 1. Uluslararası Avrupa Birliği Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu. 28-30 Mayıs. Uşak Üniversitesi, Uşak
- Fidan, N. K. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Çalışma. *International Journal of Social Science*, Volume 6 Issue 3, p. 361-388, March 2013
- İbrahimoğlu, Z. (2010). *6.sosyal bilgiler dersinde örnek olay kullanımının öğrencilerin akademik başarıya karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Kan, Ç. (2006). Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. Cilt: 14. No:2. ss 537-544
- Karatekin, K., Mery, Z., Sönmez, Ö. F. ve Kuş, Z. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutumları. *Electronic Turkish Studies*, 7(4). Ss 2193-2207
- Kartal, T. (2009). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi ilk çağ tarihi konularının öğretiminde drama yönteminin öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya
- Kaymakçı, S. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yapıları kullanımının öğrencilerin akademik*

- başarılarına ve derse karşı tutumlarına etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara
- Kepenekçi-Karaman, Y. (1999a) *Türkiye’de genel ortaöğretim kurumlarında insan hakları eğitimi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Kepenekçi-Karaman, Y. (1999) *Eğitimcilerin İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutumları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 32(1-2): 213-227.*
- Koç, İ.(2013). *Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde drama yöntemini uygulama ve drama tekniklerine ilişkin yeterliliklerinin belirlenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir
- Mazman, F. (2007). *Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (Tokat örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat
- MEB, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu,* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Öcal, A. (2011). *İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Hakları Konusundaki Görüşleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 35(134-149).*
- Özdemir, E. H. (2012). *6. Sınıf sosyal bilgiler dersindeki öğrenme-öğretme süreçlerinin değerlendirilmesi: yer-yüzünde yaşam ünitesi örneği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
- Öztürk, C. ve Baysal N. (1999). *İlköğretim 4-5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumu, IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu 15-16 Ekim 1998, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6, 13-21, Denizli*
- Sakallı, M., Hürsen, Ç. ve Özçınar, Z. (2006) *Öğretmen adaylarının gözlemlerine göre öğretmenlerin öğretim yöntemlerini kullanma sıklıkları. 6th International Educational Technology Conference. Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC*
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- UNESCO (2000). *Tüm insanlar.. İnsan Hakları Eğitimi İçin Elkitabı, (Çeviri: Prof. Dr. Mesut Gülmez).* Ankara: TİHAK Yayınları.
- Yıldırım, G. (2010). *7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ölçme ve değerlendirme boyutunun etkililiği üzerine bir eylem araştırması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Aim: *In pluralistic societies, the development of respect for the rights and freedoms among people with different values is closely related to the quality of education provided in that society. Besides, the attitudes of families, teachers, and school administrators are important and leading determinants in accomplishment of the education of individual rights and freedoms. It seems important to examine the teacher's works that have an active role in this process and to develop suggestions intended for gain students the value of respect for rights and freedoms. The purpose of this study is to determine the teaching activities that social studies teachers do, for gain the value of respect for rights and freedoms in accordance with the opinion of teachers. In this context; it was studied the views about the gain of value of respect for the rights and freedoms in school environment, which methods and techniques they use and the problems they encountered and recommendations of social studies teachers.*

Method: *In this research, the qualitative research approach and among qualitative research designs, the case study method was preferred. In this study, the sample consists of 17 social studies teachers who teach in 6th grade in the elementary schools in Trabzon city center. The research data were collected through semi-structured interview form prepared by researcher. In data analysis, descriptive analysis technique within the qualitative research method was used. Within the frame of research ethics, the name of the participants were not specified, codifications were used instead of actual names. The results of analysis were presented in tables and the quotations from interview records that support these data were used.*

Findings: *15 of social studies teachers participated in research have approved the inclusion of the value of respect for the rights and freedoms. The participant teachers stated that gaining the value of respect for the rights and freedoms in school environment will contribute to the functioning of a democratic society, students will learn to esteem differences, prefer remedy in seeking justice, and it has an impact on the reduction of crime rate and violence in society.*

It has been determined that in social studies class, teachers mostly prefer traditional teaching methods to help students to gain the value of respect for the rights and freedoms and besides these it has also been determined that teachers give place to drama method in their teaching.

It was understood that social studies teachers mostly use "the method of observation in natural environment" to assess and evaluate whether students gain the value of respect for the rights and freedoms, in addition; making activities in workbook respectively, using worksheets, making case study analysis, self-assessment, peer assessment, multiple-choice and written exam.

In the course of heling students to gain the value of respect for the rights and freedoms, teachers stated that the problems arising from family, environment and media occur. In addition to this, college teachers' behaviors that conflicted with each other in classroom environment and antidemocratic practices of school management are another source of problems.

Result and Discussion: *In this research, it turns out that the great majority of social studies teachers think the respect value for rights and freedoms should take part in the social studies curriculum and they should be gained in the school. However, if these respect values for rights and freedoms are gained in the school, it makes a huge contribution to develop democratic*

society. That Social Studies teachers give a positive opinion about respect value for rights and freedoms take part in the curriculum shows that they internalize these values and consider important them.

The research reveals that social studies teachers try to gain the value of respect for the rights and freedoms through traditional methods mostly, but they rarely include the methods that will activate the students. From this point forth, it can be said that social studies teachers discussed the value of respect for rights and freedoms in terms of citizens' duties and responsibilities and play a crucial role in gaining this value. With reference to the methods and techniques that social studies teachers use, it can be concluded that they mostly use the encouraging and "direct instruction" in value education.

It is clearly understood that social studies teachers use some techniques such as an observation in the natural environment, multiple choice exam, case study and self evaluation for the purpose of whether the value of respect for rights and freedoms is gained or not but they do not record the natural observations. From this point of view, it concludes that social studies teachers generally use traditional measuring methods for measure whether value of respect for rights and freedoms is gained or not and they are aware of the techniques which focus on performance but they do not use these methods effectively.

Social studies teachers have suggested that students could not reflect the value of respect for the rights and freedoms to their behaviors, they could not find any platform in family environment to practice what they learn at school, and some problems arising from environment and media and affect the students negatively come up. Besides, college teachers' behaviors conflicted with each other, antidemocratic practices of school management, resorted to punishment and violence are seen as another sources of problems. As a result, it is understood that social studies teachers have the opinion that problems arising from family, environment, media and school make it difficult to became a behavior of respect value for the rights and freedoms for students.

In order to have students who respect rights and freedoms, social studies teachers make suggestion that it should be created a democratic environment in the classrooms and school, teachers should be a model for the students and development of cooperation between school and family should be improved.